

Binnen de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap hebben enkele fracties de behoefte om vragen en opmerkingen voor te leggen over de brief van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 24 november 2023 inzake het voornemen tot oprichting van de Stichting Nationaal Expertisecentrum Wetenschap en Samenleving (hierna: NEWS) (Kamerstuk 36 472, nr. 1).

De fungerend voorzitter van de commissie,
Michon-Derkzen

Adjunct-griffier van de commissie,
Bosnjakovic

Inhoud

I Vragen en opmerkingen uit de fracties

- Inbreng van de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie
- Inbreng van de leden van de VVD-fractie
- Inbreng van de leden van de D66-fractie
- Inbreng van de leden van de BBB-fractie

II Reactie van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

I Vragen en opmerkingen uit de fracties

Inbreng van de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie

Inleiding

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie hebben met grote belangstelling kennisgenomen van het besluit om NEWS op te richten en daarvoor een voorhangprocedure te starten. Deze leden onderschrijven van harte het streven om de impact van wetenschappelijke inzichten en innovaties te vergroten. Ervaringen uit het recente verleden, deze leden denken aan de recente COVID-19-pandemie, hebben laten zien dat vertrouwen in de wetenschap niet vanzelfsprekend is en een gewenste sterke verbinding tussen wetenschap en samenleving de nodige inspanningen vergt om draagvlak voor wetenschappelijk gevalideerde uitkomsten te creëren. Daarnaast vinden deze leden het essentieel dat, omgekeerd, burgers actief gefaciliteerd worden in de toegang tot wetenschappelijke inzichten bij het kritisch beoordelen van (overheids)beleid. Wetenschapscommunicatie kan zo beschouwd goede diensten bewijzen, zo oordelen deze leden. NEWS is, zo lezen deze leden, bedoeld als katalysator voor het bestaande en toekomstige veld van wetenschapscommunicatie en expliciet niet om op burgers gerichte activiteiten te organiseren. In de toelichting wordt benadrukt dat het bij het versterken van de verbinding tussen wetenschap en samenleving om «tweerichtingsverkeer» moet gaan, maar naar het oordeel van deze leden blijft nog onduidelijk hoe dit precies in het doel en de taken van NEWS zal worden vertaald. Deze leden vragen in hoeverre het perspectief van burgers kan worden meegenomen als NEWS zich expliciet niet gaat bezighouden met «burger-gerelateerde» activiteiten. Deze leden hebben daarom nog enkele vragen.

Centrale vraag voor de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie is: hoe kan NEWS de gewenste katalysator voor effectieve wetenschapscommunicatie worden als NEWS niet eigenstandig onderzoekt wat nodig is voor het draagvlak van wetenschap in de samenleving? Dat NEWS zich primair richt op uitvoerders van wetenschapscommunicatie, wetenschapscommunicatie-onderzoekers en beleidsmakers en uitvoerders op het gebied van wetenschapscommunicatie laat onverlet dat NEWS zicht moet hebben op wat leeft onder burgers. Het veronderstelde nut van tweerichtingsverkeer tussen wetenschap(pers) en samenleving is naar het oordeel van deze leden lastig te stimuleren als NEWS daarin geen (directe en/of indirecte) rol voor zichzelf weggelegd ziet. Klopt de veronderstelling van deze leden dat NEWS zich in de huidige taakopvatting uitsluitend richt op de vraag hoe wetenschappers en instituten effectiever kunnen communiceren met de samenleving? Zo nee, wat gaat NEWS concreet zélf rechtstreeks richting burgers doen? Zo ja, hoe krijgt NEWS scherp wat leeft in de samenleving en waarop wetenschappers en instituten kunnen/moeten acteren?

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie onderschrijven het belang van een onafhankelijk opererend NEWS. Niet de overheid, maar de wetenschap zélf moet kunnen bepalen wat goede wetenschap en wetenschaps-

communicatie inhoudt, zo wordt terecht in de toelichting benadrukt. Tegelijkertijd blijft de rol van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap ongeregeld. Wat zijn de precieze formele en informele bevoegdheden van de Minister ten aanzien van NEWS? Is er bijvoorbeeld voorzien in gesprekscycli waarin de Minister onderwerpen, zienswijzen en dergelijke kan «meegeven» aan het bestuur van NEWS waarmee uiteindelijk wetenschapscommunicatie op vorm en inhoud wordt gestuurd? Licht het niet voor de hand om, gezien de rol van NEWS als nationaal coördinerend expertisecentrum op wetenschapscommunicatie, de verhouding tot de (rijks)overheid concreet te definiëren, zo vragen deze leden. In de brief van het Ministerie van Financiën van 5 september 2023 is geadviseerd om «minimaal op te nemen dat bij wijzigingen de Minister wordt geïnformeerd».¹ Dat advies is, voor zover deze leden dat kunnen teruglezen in de statuten, opgevolgd. Is er over andere mogelijke ministeriële bevoegdheden nagedacht? Zo ja, welke?

Tot slot vragen de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie of voorzien wordt in een evaluatie van NEWS en hoe NEWS na 2031 zal worden geëffectueerd.

Inbreng van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie onderschrijven het belang van wetenschapscommunicatie en hebben op dit moment geen verdere vragen.

Inbreng van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben met veel interesse kennisgenomen van de brief van de Minister en de bijhorende voorhang. Zij wensen de Minister nog enkele vragen voor te leggen over de oprichting van NEWS.

De leden van de D66-fractie nemen kennis van het adviesrapport van de externe kwartiermakers, waarbij wordt gesteld dat een stichting de beste organisatievorm is om onafhankelijkheid te kunnen waarborgen. Kan de Minister verder uitdiepen op welke manier de stichting naar deze onafhankelijkheid zal streven? Welke *checks and balances* worden hiervoor binnen de stichting gerealiseerd? Op welke manier verhoudt de financiering van NEWS zich hiertoe? Is de subsidie die NEWS van de overheid ontvangt, middels de instellingssubsidie, de enige vorm van financiering die NEWS zal ontvangen? Wanneer zal er een evaluatie plaatsvinden om te bepalen of de looptijd van de financiering wordt verlengt?

De leden van de D66-fractie ondersteunen dat een sterke verbinding tussen wetenschap en samenleving de impact van wetenschap vergroot. Er bestaan meerdere (onafhankelijke) wetenschapsinstellingen, kan de Minister verduidelijken hoe NEWS deze bestaande organisaties complementeert en hoe deze wellicht in synergie kunnen functioneren?

De leden van de D66-fractie zouden graag meer kennis hebben over de inzet van NEWS. Op welke manier wordt het expertisecentrum ingezet om maatschappelijke opgaven, onder andere op het gebied van klimaatadaptatie, arbeidsmarkt gerelateerde zaken en bestaanszekerheid, te ondersteunen? Zal NEWS op Europees niveau samen optrekken met vergelijkbare organen? Zo ja, welke banden worden hierbij gelegd?

¹ Bijlage bij Kamerstuk 36 427, nr. 1, Parlisisnummer 2023D47054

Inbreng van de leden van de BBB-fractie

De leden van de BBB-fractie hebben kennisgenomen van het voornemen tot oprichting van NEWS, evenals de reactie van de Minister. Ze hebben nog een aantal vragen.

In de bijgevoegde brieven lezen de leden van de BBB-fractie dat het doel van de stichting is om de verbinding tussen wetenschap en samenleving te bevorderen door middel van wetenschapscommunicatie. Dit gebeurt door het delen van kennis en methoden en het verbinden van wetenschap en samenleving. Deze leden vinden deze omschrijving erg vaag en vragen wat deze stichting nu concreet toevoegt. Kan de Minister hierover duidelijkheid verschaffen?

Daarnaast hebben de leden van de BBB-fractie gelezen dat de stichting wordt gefinancierd met een subsidie van € 10 miljoen voor de periode 2023–2031. De financiële verantwoording en controle worden geregeld in de subsidiebeschikking. Deze leden vragen of het passend is om een stichting met subsidie op te richten terwijl het kabinet demissionair is. Waarom wordt deze beslissing niet overgelaten aan het volgende kabinet?

Verder hebben de leden van de BBB-fractie gelezen dat de stichting taken uitvoert zoals het geven van adviesgesprekken, het verzamelen en delen van kennis, het verbinden van mensen en het agenderen van onderwerpen op het gebied van wetenschapscommunicatie. Deze leden willen graag weten hoe deze stichting zich onderscheidt van andere wetenschappelijke organisaties.

Ten slotte, zoals blijkt uit bovenstaande vragen, hebben de leden van de BBB-fractie grote twijfels bij het nut en de noodzaak van deze stichting. Deze leden vragen de Minister hierover duidelijkheid te verschaffen en te overwegen het besluit tot oprichting van deze stichting over te laten aan het nieuwe kabinet.

II Reactie van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap